5-§. Murakkab modul bo'yicha yuqori darajali taqqoslamalar.

Murakkab modulli taqqoslamani yechishni tub modul bo'yicha taqqoslamani yechishga keltirish mumkin. Bunda ushbu teoremadan foydalaniladi:

Teorema. Agar
$$f(x) \equiv 0 \pmod{M}$$
 (1)

taqqoslamaning moduli M juft-jufti bilan o'zaro tub bo'lgan ko'paytuvchilarga ajratilgan $M=m_1\,m_2\dots m_k$, $(m_i,m_j)=1$ bo'lsa, u holda:

1). (1) taqqoslama ushbu taqqoslamalar sistemasi

$$f(x) \equiv 0 \pmod{m_1}, f(x) \equiv 0 \pmod{m_2}, \dots, f(x) \equiv 0 \pmod{m_k}$$
 (2)

ga teng kuchlidir.

2). Agarda (1) taqqoslama N ta yechimga ega bo'lib, (2) ning birinchisi n_1 , ikkinchisi n_2 va h.k. Oxirgisi n_{κ} ta yechimga ega bo'lsa, u holda

$$N = n_1 \cdot n_2 \cdot \cdots \cdot n_k$$
 bo'ladi.

Yuqoridagi teoremaga asosan murakkab modul boyicha taqqoslamani hamma vaqt

$$f(x) \equiv 0 \pmod{p^{\alpha}}, \qquad p - \text{туб сон, } \alpha \ge 1$$
 (1')

ko'rinishdagi taqqoslamani yechishga keltirish mumkin. Bu taqqoslamani tanlash usuli bilan yechish p^{α} katta son bo'lganda ancha noqulay (1) ni yechishni

$$f(x) \equiv 0 \pmod{p} \tag{3}$$

ni yechishga keltirish mumkin. Ma'lumki (1') ni qanoatlantiruvchi har bir x_1 soni (3) ni ham qanoatlantiradi. Shuning uchun ham (1') ning yechimlarini (3) ning yechimlari orasidan qidirish kerak. Buni ketma-ket (3) dan p bo'yicha, keyin p^2 va h.k. taqqoslamalarga o'tib bajarish mumkin.

Faraz etaylik, (3) ning birorta yechimi topilgan bo'lsin:

$$x \equiv x_1 \pmod{p} \quad ya'ni \qquad x = x_1 + pt_1, \qquad t \in \mathbb{Z}$$
 (4)

(4) dan
$$f(x) \equiv 0 \pmod{p^2}$$
 (5)

taqqoslamani qanoatlantiruvchilarini ajratib olamiz.

$$f(x_1 + pt_1) \equiv 0 \pmod{p^2}.$$

Bu taqqoslamaning chap tomonini hisoblash uchun $f(x_1 + pt_1)$ ning Teylor qator yoyilmasidan foydalanish qulay:

$$f(x_1) + pt_1 \cdot f'(x_1) + \frac{(pt_1)^2}{2!} f''(x_1) + \dots + \frac{(pt_1)^k}{k!} f^{(k)}(x_1),$$

bu yerdagi har bir qo'shiluvchi butun son. Bundan foydalanib, oxirgi taqqoslamani quyidagicha yozish mumkin:

$$f(x_1) + pt_1 \cdot f'(x_1) \equiv 0 \pmod{p^2}$$
 (6)

Bu yerda $p \setminus f(x_1)$ bo'lgan uchun

$$\frac{f(x_1)}{p} + t_1 f'(x_1) \equiv 0 \pmod{p}$$

$$t_1 f'(x_1) \equiv -\frac{f(x_1)}{p} \pmod{p}.$$
(7)

Yoki

Bu yerda quyidagi uchta hol bo'lishi mumkin:

A. $p \nmid f'(x_1)$ bo'lsa, (7) dan $t_1 \equiv t' \pmod{p}$, ya'ni $t_1 = t' + pt_2$, $t_2 \in Z$.

Buni (4) ga qo'ysak, $x = x_1 + p(t' + pt_2) = x_1 + pt' + p^2t_2$ hosil bo'ladi. $t_2 = 0$ äà $x = x_1 + pt'$. Bundan (5) ning bitta $x_2 = x_1 + pt'$ yechimi hosil bo'ladi. Demak $x = x_2 + p^2t_2$. Buni

$$f(x) \equiv 0 \pmod{p^3} \tag{8}$$

taqqoslamaga olib borib qo'yib, yuqoridagi singari mulohaza yuritib, t_2 ni topamiz.

$$f(x_2 + p^2 t_2) \equiv 0 \pmod{p^3}$$
 yoki $f(x_2) + p^2 t_2 f'(x_2) \equiv 0 \pmod{p^3}$, bu yerda $p^2 \mid f(x_2)$

bo'lgani uchun

$$\frac{f\left(x_2\right)}{p^2} + t_2 f'\left(x_2\right) \equiv 0 \pmod{p}. \tag{9}$$

 $x_2 \equiv x_1 \pmod{p}$ bo'lgani uchun $f'(x_1) \equiv f'(x_2) \pmod{p}$. Bunda shart bo'yicha $f'(x_1) \not\equiv 0 \pmod{p}$ va demak, $f'(x_2) \not\equiv 0 \pmod{p}$.

Demak, (9) yagona yechimga ega. $t_2 \equiv t_2 \pmod{p}$, ya'ni $t_2 = t_2 + pt_3$, $t_3 \in \mathbb{Z}$. U

holda
$$x = x_2 + p^2(t_2 + pt_3) = x_2 + p^2t_2 + p^3t_3$$
 yoki

$$x = x_3 + p^3 t_3$$
, ya'ni $x \equiv x_3 \pmod{p^3}$.

Shu jarayonni takrorlab $x \equiv x_{\alpha}(modp^{\alpha})$ ni hosil qilamiz.

Shunday qilib, $p \nmid f'(x_1)$ holda (3) ning har bir yechimi (1') ning birta yechimiga olib keladi.

- Б. Agarda $p | f'(x_1)$ bo'lib, (7) ning o'ng tomoni esa p ga bo'linmasa (7) va demak (5) va (1') ham yechimga ega emas.
- B. Agarda $p \mid f'(x_1)$ bo'lib, (7) ning o'ng tomoni ham p ga bo'linsa, (7) ayniy taqqoslamaga aylanadi, uni (4) dagi ixtiyoriy butun son t_1 qanoatlantiradi. Lekin bu yechimlar p^2 moduli bo'yicha p ta sinfga tegishli bo'ladi, ya'ni (5) taqqoslama p ta yechimga ega bo'ladi. Keyin bu yechimlardan umumiy usul bilan p^3 moduli bo'yicha taqqoslamani qanoatlantiruvchilarini ajratib olamiz va h..k.

289. Quyidagi taqqoslamalarni yeching:

1)
$$3x^3 + 4x^2 - 7x - 6 \equiv 0 \pmod{15}$$
;

- 2) $6x^3 3x^2 13x 10 \equiv 0 \pmod{30}$;
- 3) $x^4 33x^3 + 8x 26 \equiv 0 \pmod{35}$;
- 4) $x^5 3x^4 + 5x^3 + 9x^2 + 4x 12 \equiv 0 \pmod{42}$;
- 5) $x^5 + x^4 3x^3 + x^2 + 2x 2 \equiv 0 \pmod{77}$;
- 6) $3x^3 + 6x^2 + x + 10 \equiv 0 \pmod{15}$
- 7) $37x \equiv 17 \pmod{180}$

290. Taggoslamalarni yeching:

- 1) $4x^3 8x 13 \equiv 0 \pmod{27}$;
- 2) $x^4 3x^3 + 2x^2 5x 10 \equiv 0 \pmod{343}$;
- 3) $x^4 4x^3 + 2x^2 + x + 6 \equiv 0 \pmod{25}$;
- 4) $9x^2 + 29x + 62 \equiv 0 \pmod{64}$;
- 5) $6x^3 7x 11 \equiv 0 \pmod{125}$;
- 6) $x^3 + 3x^2 5x + 16 \equiv 0 \pmod{125}$;
- 7) $x^4 + 4x^3 + 2x^2 + x + 12 \equiv 0 \pmod{625}$;
- 8). $2x^4 + 5x 1 \equiv 0 \pmod{27}$

291. Taqqoslamalarni yeching:

- $1)x^4 + 4x^3 + 2x^2 + x + 12 \equiv 0 \pmod{45};$
- 2) $x^4 3x^3 4x^2 2x 2 \equiv 0 \pmod{50}$;
- 3) $x^5 5x^4 5x^3 + 25x^2 + 4x 20 \equiv 0 \pmod{147}$;
- 4) $x^5 + 3x^4 7x^3 + 4x^2 + 4x 10 \equiv 0 \pmod{175}$;
- 5) $x^4 4x^3 + 2x^2 + x + 6 \equiv 0 \pmod{135}$;
- 6) $4x^3 + 7x^2 7x 10 \equiv 0 \pmod{225}$;
- 7) $31x^4 + 57x^3 + 96x + 191 \equiv 0 \pmod{225}$:
- 8) $2x^6 6x^4 7x^2 4 \equiv 0 \pmod{441}$;
- 9) $2x^6 6x^4 7x^2 4 \equiv 0 \pmod{1225}$.